

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Actes de Lavra III (de 1329 à 1500). Edition diplomatique par P. Lemerle-A. Guillou-N. Svoronos-D. Papachryssanthou

Γ. Ι. Θεοχαρίδης

doi: [10.12681/makedonika.422](https://doi.org/10.12681/makedonika.422)

Copyright © 2015, Γ. Ι. Θεοχαρίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Θεοχαρίδης Γ. Ι. (1980). Actes de Lavra III (de 1329 à 1500). Edition diplomatique par P. Lemerle-A. Guillou-N. Svoronos-D. Papachryssanthou. *Μακεδονικά*, 20(1), 536–538. <https://doi.org/10.12681/makedonika.422>

παρχος-ὑπαρχος εἰς τὸ κείμενον τῆς Συλλογῆς Ἰωάννου καὶ τῆς Συλλογῆς Ἀωνόμου Α' καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἐνίοτε εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν παρ' ὅλον ὅτι πρόκειται πάντοτε περὶ ἐνὸς ἐπάρχου.

Τέλος, παρατήρησις τοῦ σ. ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς παραστάσεως καὶ τῆς μορφῆς τῆς λατρείας τοῦ Ἁγίου Δημητρίου εἰς τὰ κείμενα τῶν δύο Συλλογῶν δεικνύει ὅτι ὁ Ἅγιος δὲν παριστάνεται ἀκόμη ὡς στρατιωτικὸς Ἅγιος καὶ ἡ λατρεία του εἶναι ἀκόμη ἀρχαϊκὴ, χωρὶς λείψανα καὶ τάφον, ὁ ὅποιος ἀναζητεῖται ἀκόμη κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ μόνον τὸ μυστηριώδους ἀρχῆς Κιβώριον καὶ ἡ θέσις του ἐντὸς τοῦ ναοῦ προϋποθέτουν κάποιαν παράδοσιν, θεωρούμενον συνεπεῖα ταύτης ὑπὸ πολλῶν ὡς κατοικία καὶ τάφος τοῦ Ἁγίου, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰωάννης δὲν ἀποδέχεται προφανῶς τοῦτο.

Μετὰ τὰς παρατηρήσεις αὐτὰς τοῦ σ. ἐπονται τὰ κείμενα τῶν Θαυμάτων, πρῶτον τὰ τῆς Συλλογῆς Ἰωάννου καὶ ἔπειτα τὰ τῆς Συλλογῆς Ἀωνόμου (Α') ἡριθμημένα καὶ μὲ τοὺς κώδικας, οἱ ὁποῖοι τὰ περιέχουν, ἐπὶ κεφαλῆς ἐκάστου, προτασσομένης ἐκάστοτε γαλλικῆς ἀποδόσεως τοῦ περιεχομένου τῶν κατὰ τὰ κυριώτερα σημεῖα του, ἀποφευγομένης οὕτως μιᾶς μακρᾶς καὶ ἀνιάρᾳ κατὰ λέξιν μεταφράσεως.

Ἡ Συλλογὴ Ἰωάννου (Premier Recueil ou Recueil de l'Archevêque Jean) περιέχει Πρόλογον καὶ 15 Θαύματα. Ἡ Συλλογὴ Ἀωνόμου (Second Recueil ou Recueil Anonyme) περιέχει κολοβὸν Πρόλογον καὶ 6 Θαύματα, σὺν, ἐκτὸς ἀριθμήσεως, τὸ μεταγενεστέρας προσθήκης Θαῦμα τοῦ ἐπισκόπου Κυπριανοῦ.

Ἀμφοτέρας τὰς Συλλογὰς (Ἰωάννου καὶ Ἀωνόμου) περιέχει ὁλοκλήρους μόνον ὁ κώδιξ Paris Gr. 1517 (E) τοῦ 12ου αἰῶνος. Τὴν Συλλογὴν Ἰωάννου περιέχει ὁλόκληρον πλὴν τοῦ Προλόγου, μόνον ὁ κώδιξ Vatic. Gr. 1641 (F) τοῦ 10-11ου αἰῶνος. Ὅλοι οἱ ἄλλοι 32 κώδικες περιέχουν ἕκαστος κατὰ κατιοῦσαν καὶ φθίνουσαν σειρὰν ὁλόνει καὶ ὀλιγώτερα Θαύματα, μέχρι τοῦ σημείου οἱ τελευταῖοι τῆς λατινικῆς ἀριθμήσεως (WXYZ) νὰ περιέχουν δύο μόνον Θαύματα καὶ ὅλοι τῆς ἐλληνικῆς ἀριθμήσεως (ΓΔΘΛΞΠΣΦΨ) ἓνα καὶ μοναδικὸν Θαῦμα.

Μετὰ τὰς προτασσομένας ἐκάστοτε γαλλικὰς ἀποδόσεις τοῦ περιεχομένου καὶ μετὰ τὰ ἐπόμενα ἐκάστοτε ἐλληνικὰ κείμενα τῶν Θαυμάτων ἀμφοτέρων τῶν Συλλογῶν ἔπεται Πίναξ τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν σπουδαιωτέρων ὄρων (σ. 245-263) καὶ Πίναξ ὀνομάτων νεωτέρων συγγραφέων (σ. 265-266).

Ἐκτὸς τῆς ἀξιοθαυμάστου μεθοδικότητος, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ ἔκδοσις δίδει σαφὴ εἰκόνα τῆς πολυπλόκου καὶ ἀγνώστου μέχρι τοῦδε χειρογράφου παραδόσεως τῶν Θαυμάτων τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ἡ λίαν κοπιώδης ἐπιμέλεια, μὲ τὴν ὁποίαν ἀποκατεστάθη κριτικὸν κείμενον τῶν Θαυμάτων, τῶν πλείστων ἐκ τῶν ὁποίων ἐκάστη φράσις καὶ λέξις ἔπρεπε νὰ ἐλεγχθῇ εἰς τὴν γραφὴν μεγάλου ἀριθμοῦ χειρογράφων, ἐπιβάλλει τὴν ἐκφρασιν εἰλικρινοῦς εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν συγγραφέα καὶ ἐκδότην ὅλων τῶν ἱστορικῶν τοῦ Βυζαντίου.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Actes de Lavra III (de 1329 à 1500). Edition diplomatique par P. Lemerle - A. Guilleu - N. Svoronos - D. Papachrysanthou. I, Texte. II, Album, Paris (P. Lethielleux) 1979 (Archives de l'Athos X).

Μὲ τὴν τρίτην δημοσίευσιν αὐτὴν περατοῦται ἡ ἔκδοσις τῶν ἐλληνικῶν ἐγγράφων τῆς Μονῆς τῆς Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ὅπως ἀναγγέλεται εἰς τὸν Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως θὰ ἀκολουθήσῃ Τόμος IV, περιέχων, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ σερβικὰ ἔγγραφα τῆς Μονῆς εἰς Παράρτημα, τὰς μελέτας ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῆς Μονῆς καὶ τῶν κτημάτων αὐτῆς ἀπὸ τοῦ

1204-1500 καὶ Γενικὸν Πίνακα διὰ τοὺς τόμους II καὶ III. Οἱ αὐτοὶ συγγραφεῖς ἔχουν ἐκδόσει μέχρι τοῦδε:

α) Actes de Lavra, Premier Partie: Des origines à 1204, Paris 1970. (Archives de l'Athos V). Βλ. βιβλιοκρισίαν τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς ὑπὸ Ν. Οἰκονομιδῆς εἰς BZ 66, 1 (1973) 80-82, ὅπου σημειοῦνται αἱ πλεονεκτικαὶ διαφοραὶ τῆς ἐκδόσεως ἐναντι τῆς παλαιᾶς ἐκδόσεως τῶν G. Rouillard - P. Collo mp, Actes de Lavra I (897-1178), Paris 1937. (Archives de l'Athos I).

β) Actes de Lavra II: De 1204 à 1328, Paris 1977. (Archives de l'Athos VIII). Βλ. βιβλιοκρισίαν τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς ὑπὸ Μ. Ζιβόγιновиć, Istorijski casopis 24 (Beograd 1977) 337-343 - ὑπὸ J. M. Sansterr e, Antiqu. class. 47 (1978) 358-359 - ὑπὸ J. Mossay, Rev. Hist. Eccl. 73 (1978) 687.

Εἰς τὸν τόμον I (Texte) μετὰ συντομώτατον Πρόλογον καὶ ἀναγραφὴν τῆς χρησιμοποιοιθεῖσης συμπληρωματικῆς τοῦ Τόμου I βιβλιογραφίας ἔπονται πίνακες τῶν ἐγγράφων, ταξινομημένων I κατὰ χρονολογίαν ἐκδόσεως, II κατὰ ιδιότητα ἐκδότου καὶ III κατὰ τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμένου τῶν, προστιθεμένης μιᾶς Καταστάσεως Ἀντιστοιχίας (concordance) τῶν ἐκδιδομένων ἐγγράφων πρὸς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς Καταλόγους καὶ τὰ Εὐρετήρια τῶν Ἀρχείων τῆς Λαύρας.

Τὸ κύριον σῶμα τῆς ἐκδόσεως ἀποτελοῦν 56 ἔγγραφα, πρωτότυπα ἢ παλαιὰ ἀντίγραφα, ἀριθμοῦμενα ἀπὸ 118-174 (ἐν συνεχείᾳ τῆς ἀριθμήσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ πρώτου τόμου) καὶ προστίθενται 10 Παραρτήματα (Appendices, XI-XX, καὶ αὐτὰ μὲ συνεχιζομένην ἀριθμίσιν), περιέχοντα ἔγγραφα παρουσιάζοντα ἰδιομορφίαν (νόθευσιν τοῦ πρωτοτύπου, τὸ XI, ἢ γνωστὰ μόνον ἐξ ἀντιγράφων ἐκτὸς τῆς Μονῆς ἢ μόνον ἐξ ἐκδόσεώς τινος ἐκ κωδίκων, τὰ XII-XVIII, μὲ λατινικὸν κείμενον, τὸ XIX, καὶ τὸ XX μὲ τὸ κείμενον ἀπὸ τελείως ἀπασπασμένας ἢ ἁλλοτριῶς προστεθειμένης σφραγίδας).

Εἰς τὸν τόμον II (Album) μετὰ ἑνᾶν Εὐρετήριον Πίνακα ὑπάρχουν αἱ φωτοτυπικαὶ ἀποτυπώσεις ὅλων τῶν πρωτοτύπων ἐγγράφων ἢ τῶν ἐπικεκρωμένων αὐθεντικῶν ἀντιγράφων αὐτῶν, τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸ Ἀρχεῖον τῆς Λαύρας (ἀριθμ. 118-174), καὶ ἐκ τῶν Παραρτημάτων ὑπάρχει φωτοτυπία τοῦ νόθου παρεμβλήτου κειμένου (interpolation) τοῦ ἐγγράφου ἀριθμ. 118 (planche XI), τοῦ κειμένου τοῦ λατινικοῦ ἐγγράφου τοῦ Παραρτήματος XIX (planche XIX) καὶ ἀπεικονίσεως τῶν σφραγίδων τοῦ Παραρτήματος XX (planche XX).

Ἐκαστον ἔγγραφον, πρωτότυπον, ἢ ἀντίγραφον, τιτλοφορεῖται μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκδῶσαντος αὐτό, μὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεώς του, μὲ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ εἶδους τοῦ καὶ μὲ σύντομον ἀναγραφὴν τοῦ ἀντικειμένου του.

Ἐπεταὶ διαπίστωσις τῆς προελεύσεως τοῦ κειμένου α) τοῦ πρωτοτύπου, β) τοῦ ἢ τῶν ἀντιγράφων, σχετικὴ πρὸς ταῦτα βιβλιογραφία, ἀνάλυσις τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐκδιδομένου ἐγγράφου, παρατηρήσεις ἐπὶ πραγμάτων, τυχὸν ἀναφερόμενα εἰς αὐτὸ παλαιότερα ἔγγραφα. Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενον, ἐκδιδόμενον κατὰ τοὺς κανόνας τῆς διπλωματικῆς ἐκδόσεως ἐγγράφων.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα τῆς Λαύρας, τῆς ἀρχαιότερας καὶ μεγαλυτέρας μονῆς τοῦ Ἁθῶ, τὸσον αὐτὰ τοῦ Τόμου III, ὅσον καὶ ἐκεῖνα τοῦ Τόμου I καὶ II, ἀποτελοῦν διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ Βυζαντίου ἀληθὲς χρυσορυχεῖον προσωπογραφικῶν, τοπογραφικῶν, θεσμικῶν, ἱστορικῶν καὶ ἄλλων πληροφοριῶν, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰς ἀφηγηματικὰς βυζαντινὰς πηγάς. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον θὰ ἔχῃ διὰ τὴν γεωγραφίαν καὶ τοπογραφίαν τῆς βυζαντινῆς Μακεδονίας ἡ ἀναγγεληθεῖσα διὰ τὸν Τόμον IV (Σχόλια) μελέτη διὰ τὰ κτήματα εἰς Λαύρα ἀπὸ τοῦ 1204-1500, ἀφοῦ μεταξὺ τῶν ἐγγράφων ὑπάρχουν τέσσαρα ἀφορῶντα εἰς κτήματα τῆς Λαύρας ἐντὸς τοῦ Ἁθῶ, δέκα ἔξ καὶ ἑν Παράρτημα ἀφορῶντα εἰς κτήματα τῆς Λαύρας ἐντὸς τοῦ Θέματος Θεσσαλονίκης καὶ πέντε ἀφορῶντα εἰς κτήματα τῆς Λαύρας ἐντὸς τοῦ Θέματος Στρυμόνος (βλ. πίνακα εἰς σ. XV-XVI), τέσσαρα δὲ ἔγγραφα

(ἀριθμ. 150, 151, 153, 163) ἀφορούν εἰς βυζαντινά μνημεῖα τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης (Νέαν Μονὴν, μονὸδριον Ἁγίας Φωτίδος, μονὸδριον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ γυναικειῖαν Μονὴν Ἁγίων Ἀναργύρων).

Ἐν γένει ἡ ἐκδοσίς τοῦ Τόμου III, ὅπως καὶ ἐκείνῃ τοῦ Τόμου I καὶ II, ἀποτελοῦν ὑπόδειγμα διπλωματικῆς ἐκδόσεως, ἐμπλουτισμένης μὲ μέγα πλῆθος παντοίων πληροφοριῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ χαρὰν τοῦ ἐρευνητοῦ καὶ γεννᾷ τὴν συγχαίρουσαν εὐγνωμοσύνην τῶν Βυζαντινολόγων πρὸς τοὺς ἱκανοὺς καὶ ἀκαμάτους ἐκδότας.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Παγκαρπία Μακεδονικῆς Γῆς. Μελέτες Ἀποστόλου Ε. Βακαλόπουλου, Τιμητικὴ προσφορά τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν πρὸς τὸν συγγραφέα, Θεσσαλονίκη 1980. (Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν. Μακεδονικὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 53, σελ. 655 + Πίνακες ὀνομάτων, τόπων καὶ σπανίων λέξεων (σελ. 657-687) μὲ πλουσίαν εἰκονογράφησιν ἐντὸς κειμένου.

Ἡ Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, συνεχίζουσα παράδοσιν τῆς καὶ μὲ πρόσφατον ἀπόφασιν τοῦ Διοικητικοῦ τῆς Συμβουλίου, θέλησε νὰ τιμήσῃ τὸ ἀρχαιότερον ἐπιζῶν ἐκ τῶν πανεπιστημιακῶν καθηγητῶν ἰδρυτικῶν τῆς μέλος καὶ μέλος τοῦ σημερινοῦ Διοικητικοῦ τῆς Συμβουλίου, τὸν ὁμότιμον καθηγητὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Ἀπόστολον Ε. Βακαλόπουλον, διὰ τῆς ὥς ἄνω ἐπανεκδόσεως εἰς ἓνα Τόμον τῶν διεσπαρμένων περὶ Θεσσαλονίκης καὶ Μακεδονίας μελετῶν τοῦ πολυγραφωτάτου τούτου συγγραφέως.

Θὰ παρουσιάσωμεν ἐνταῦθα εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Μακεδονικῶν» ἀπλῶς τὰ περιεχόμενα τοῦ ἐν λόγῳ Τόμου κατὰ τὸν συντομώτερον δυνατὸν τρόπον, ἀφοῦ ὁ ὅγκος τοῦ Τόμου δὲν ἐπιδέχεται ἑκτενὴ ἀπόδοσιν αὐτῶν, αἱ δὲ ἀναδημοσιευόμενα εἰς αὐτὸν μελέται τοῦ συγγραφέως δὲν εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ξένην βιβλιογραφίαν καὶ βιβλιοκρισίαν καὶ δὲν χρῆζουσιν ἐπὶ μέρους σχολίων, ἡ συγκέντρωσις τῶν ὁμῶς εἰς ἓνα Τόμον ἐξυπηρετεῖ πολὺ ἀναγνώστας καὶ ἐρευνητάς καὶ ἡ γνωστοποίησις τῆς ἐκδόσεώς του κρίνεται σκόπιμος.

Εἰς ὁκτὼ σελίδας Προλεγομένων (σ. ζ'-ιδ') ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν καθηγητῆς Κωνσταντῖνος Ἀν. Βαβουσκός ἐκθέτει διὰ μακρῶν τὰ τῆς ἀκαδημαϊκῆς σταδιοδρομίας τοῦ τιμωμένου, τὰ τῆς γονίμου συμβολῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ἰδρυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὰ τῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ τὰ τῶν τιμῶν καὶ διακρίσεων αὐτοῦ κατὰ τὴν μακρὰν σταδιοδρομίαν του.

Ἡ ὅλη ἐκδοσίς περιλαμβάνει τρεῖς τομεῖς:

Α'. Ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης: Ὅκτὼ μικρότερα ἢ μεγαλύτερα μελέται, αἱ ὁποῖαι μποροῦν νὰ διακριθῶν εἰς τρεῖς ὁμάδας, ἀναφερομένας εἰς τὴν περίοδον τῆς ἱστορίας τῆς Θεσσαλονίκης 1387-1918, ἥτοι: α) τρεῖς μελέται διὰ τὰς ἀλώσεις τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1387 καὶ 1403 μὲ βάσιν τὰς ὁμιλίας τῶν ἀρχιεπισκόπων Θεσσαλονίκης Ἰσιδώρου καὶ Γαβριήλ, β) δύο μελέται, ἡ μία διὰ τὴν Βενετοκρατίαν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην (1423-1430) καὶ ἡ ἄλλη διὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1430, καὶ γ) τρεῖς μελέται, ἡ μία διὰ τὰ συμβάντα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἡ ἄλλη διὰ τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς σφαγῆς τῶν Προξένων εἰς Θεσσαλονίκην τὸ 1876 καὶ ἡ τελευταία διὰ τὰ συμβάντα εἰς τὴν Θεσσαλονίκην κατὰ τὰ ἔτη 1912-1918.